

Rabindranath Tagore

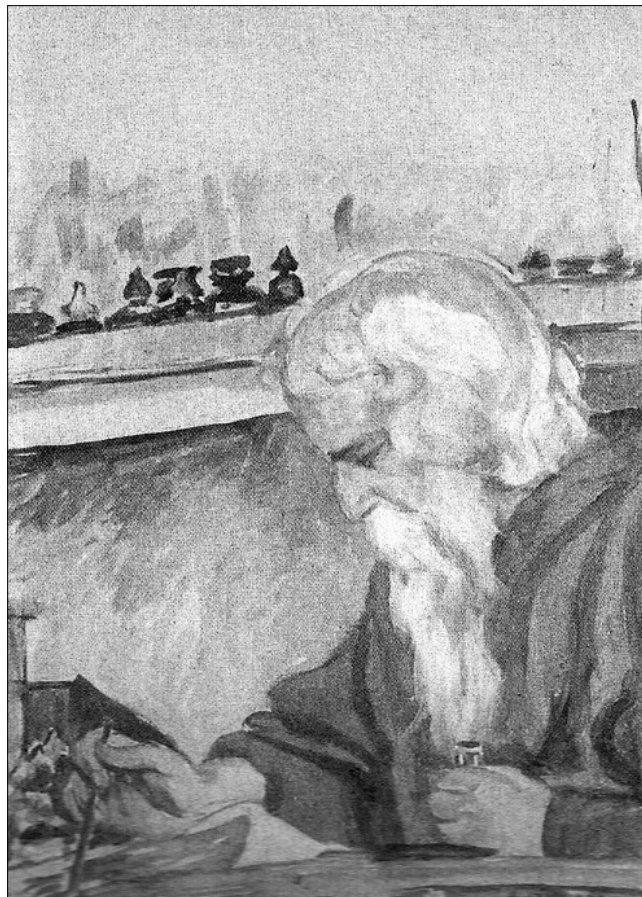
(1861–1941)

1913-ban világszenzáció volt, hogy a legtekintélyesebb irodalmi elismerést és jutalmat jelentő Nobel-díjat egy indiai író-költő-drámaszerző, iskolateremtő, olykor államférfi kapta meg. Indiában az akkor már ötvenkét éves, bengáli anyanyelvén és angolul egyforma biztonsággal fogalmazó írásművész már nagyhírű, nagy tekintélyű férfi volt. Európában azonban csak egy évvel a nagy jutalom előtt megjelenő, angol nyelvű költeményes kötete keltett irodalmi körökben feltűnést. A Nobel-díj előbb széles körű figyelmet, majd irodalmi világhírt hozott a számára.

A soknyelvű India egyik legnagyobb lélekszámú területe a bengáli nyelv otthona. Fővárosuk Kalkutta, s azt a helységet, ahol a Tagore család ősidők óta élt, ahol nagybirtokuk volt, s idővel a híres költő egyetemi színvonalú iskoláját megteremtette, Sántinikétánnak hívják. A nagyvilágban igen gyakran utazgató költő újra meg újra ide tért haza, bár Kalkuttában született és nyolcvan éves korában ugyanott halt meg. Természetesen a gazdag és nagy tekintélyű családnak ott is volt palota fényű és nagyságú otthona. Apja egy vallási és társadalmi reformtársaság vezetője volt. Az indiai hagyományok, a szanszkrit irodalom tudósa, a politikai életben is nevezetes férfi. A családi otthonban a gyerekek a felnőttekkel együtt olvasták rendszeresen a hindu vallás ókori szent iratait, az „*upanisad*”-okat. A számos fiú kisgyermekkortól egyformán tudott bengáliul, szanszkritul és angolul. Rabindranath iskolás korában már biztonságosan verselt mindhárom nyelven. Huszonegy évvel idősebb bátyja Dvidzsendrnat *Tagore* már öccse születésekor népszerű költő és irodalomtudós volt, de később kitért a festészetben és a zenében is, idősebb korában pedig nevezetes matematikus és filozófiatudós volt. Példája és nevelőereje fontos hatással volt a kisöccsére.

Tizenhét éves korában apja Angliába küldte, hogy jogot tanuljon, de a jogtudomány alig érdekelte, a joggyakorlathoz pedig semmi kedve sem volt. Megtanulta, amit otthon elvártak tőle, de lelkesen vetette rá magát az angol irodalomra és a zenére. Később nemcsak több hangszeren játszott, hanem előbb ismert verseket zenésített meg, majd maga komponált olyan dalokat, amelyeknek ő írta a szövegét is. Ezek máig népszerűek, India-szerte éneklék őket. Amikor hazatért, egy hindu mitológiai tárgyú zenedrámával lépett az irodalomba és a művészeti életbe.

A kilencvenes években otthon élt a sántinikétáni birtokon. Gondosan gazdálkodott, írta verseit, olykor mesedramákat szerzett, regényeket, meséket alkotott. Ezek hamarosan olyan népszerűek lettek,

Brunner Erzsébet: Tagore II.

hogy a kiadók szívesen fogadták az írásait. Hosszú élete folyamán több mint ötven verseskötete jelent meg. Költeményeinek egy részét maga fordította angolra. India ez időben angol gyarmat, az angol kultúra azóta is otthonos Indiában. Kalkuttában angol kiadók is voltak. Így könyvei eljuthattak Angliába is. Az irodalomértők Londonban is kezdték megismerni és nagyra tartani Tagorét. A két nyelven megjelent versei formailag különböztek egymástól. A bengáli verses szövegek a hagyományos versformákban készültek, rímesek, ütemesek, olykor időmértékesek voltak. Kedvelte a „szlóka” formát, ezt a tizenhat szótagos, párrímes sorokból álló költeményalakzatot. Ez az ősi szanszkrit eposzoknak – a Mahábháratának és a Rámájának – a versformája volt. A rövid költemények hagyományos népdal alakzatokban váltak népszerűekké. Otthon tehát Tagore a verstan szent hagyományainak őre volt. Angolul azonban a nyugaton éppen divatos szabadversekben szólalt meg. Így, ha a fordítás szó szerinti is volt, itt modernnek hatott.

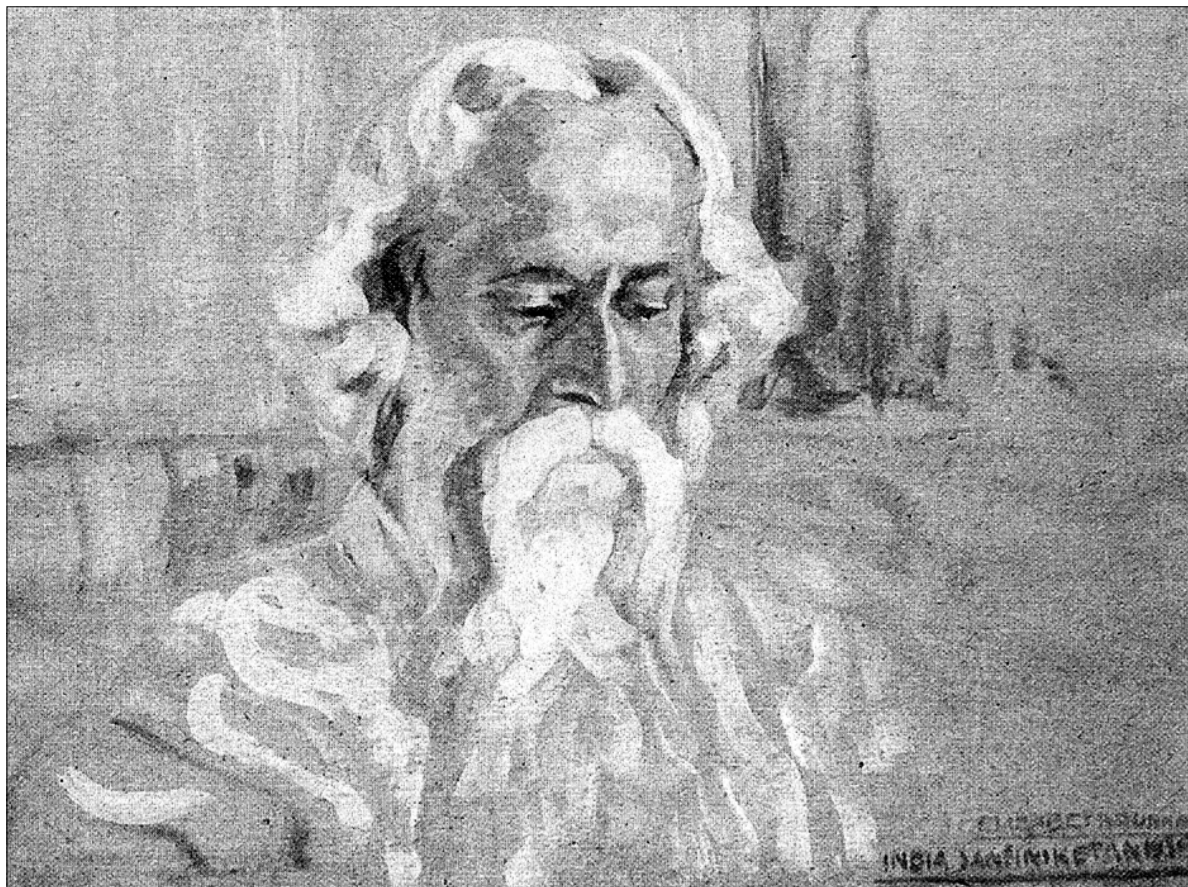
A politikától jó ideig távol tartotta magát. De 1905-ben, amikor fellángolt Indiában is a nemzeti szabadságvágy, ő is egyetértett a mozgalom céljaival. Újságcikkekben és röpiratokban is lendületesen hirdette a nemzeti szabadságvágyat. De tiltakozott minden erőszak ellen. Megegyezést remélt az angolokkal. Úgy remélte, hogy végül a szabad India egyenrangú barátja lesz a kulturált, nyugati Angliának. Ezért nem tudott együtt küzdeni a passzív ellenállásban is konok és harcias *Gandhival*, még kevésbé a nyílt háborúra is kész *Nehrual*. Éppen ezért Angliában az irodalmi és a politikai közvélemény nagyra becsülte és népszerűsítette Tagorét. Amikor népművelő és népnevelő szándékkal megalapította a sántinikétáni iskoláját – amelyet idővel világghatású egyetemmé fejlesztett –, az angliai pedagógia és kultúrpolitika hatásosan segítette. Gyakran járt is Londonban. 1912-ben ott állította össze válogatott költeményeinek kötetét. A címe szanszkrit volt: *Gitanjali*, ami áldozati énekeket jelent. Nemcsak Angliában, hanem hamarosan Európában is és Amerikában is irodalmi szenzáció volt ez a verseskönyv. A következő évben – 1913-ban – erre kapta a Nobel-díjat, amely az élő világirodalom első vonalába emelte.

Már ez időben is szívesen utazgatott európai országokban, hanem amikor 1914-ben kitört az első világháború, visszahúzódott indiai birtokára. A háborús felek közt annak a látszatát is el akarta kerülni, hogy ezen vagy azon az oldalon áll. Hirdette, hogy ugyanúgy szereti a németeket, mint a franciákat, pártolja az oroszokat és a szláv nemzeteket. Ami-

kor 1917-ben kitört az orosz forradalom, ezt lelkesen köszöntötte. Idővel ellátogatott a Szovjetunióba is, ahol ugyanúgy ünnepelve fogadták, mint az ellentáborban. Ő igyekezett minden törekvést megérteni mindaddig, amíg a faszizmus rémületbe nem ejtette a világot, és a világgal együtt őt magát is. Már Mussolini Olaszországtól is idegenkedett, mikor azonban Németországban uralomra került, majd világrémületté vált Hitler horogkeresztes uralma – haragos indulattal fordult ellene. A harmincas években újra visszahúzódott indiai otthonába, főleg iskolájával törődött, holott előbb, a húszas években a legtöbb európai országot meglátogatta. 1926-ban heteket töltött Magyarországon, Balatonfüred gyógyvizénél. A városban ma emléket őriz a róla elnevezett sétány, mellette a part és az a fa, amelyet ő ültetett hálából a gyógyulásáért.

Otthon és a világban nagyhírű tekintély volt, de továbbra sem tudott egyik indiai politikai árnyalattal sem egyetérteni. A békés szabadságvágy gyanús a harciasok előtt, még gyanúsabb a szabadság ellenfeleinek szemében. Közben odahaza is, a nagyvilágban is a legolvasottabb írók, költők közé tartozott. És reménykedve bízott az eljövendő – békésen eljövendő – nemzeti szabadságban. Ez azonban csak a második világháború befejeződése után valósult meg. Tagore néhány évvel előbb, 1941-ben halt meg, nyolcvan éves korában, abban a kalkuttai családi otthonban, ahol született.

A szanszkrit ókori remekművek alkotói óta ő a leghíresebb indiai író-költő.

Brunner
Erzsébet:
Tagore I.